

Karl Pontus Arnoldsson: "Världsomröstning" Nobelprisföredrag 1908

Talare

Klas Pontus Arnoldson
Politiker

Datum

10 december 1908

Plats

Nobelinstitutet, Kristiania, Oslo

Guld låg tryggt på vägarna. Det frestade ingen till synd. Människorna voro goda, deras seder och lagar milda och visa. Så mäles det i gammal nordisk saga; så ock i många andra folks sagor. Det var ett lyckolif hela jorden rundt. I förkonstling och strid gick detta paradys förloradt. Dock lefver hoppet, ett hopp att finna det igen.

Att så skall ske, därför borgar människans natur. Den är god i sin grund. Eller kanske hvarken god eller ond. Människan är i alla fall något att göra af. Detta är att hålla fast – människan är något att göra af.

Måhända måste vårt släktes ålder räknas i miljontals år. Säkert torde vara, att människohjärnan nu är konsoliderad, att hon genom omätliga utvecklingsserier nu är biologiskt och fysiologiskt vorden precis den samma hos alla folk och raser.

Utgår man från detta såsom ett vetenskapligt faktum, så kommer man nödvändigt till denna slutsats: Hvarje normal människa måste vara mottaglig för kunskapens ljus lika väl som för solens. Helt naturligt vill hon hellre frid än strid. Upplysning är den enda säkra vägen till målet, till fred. Och något högre mål gifves icke.

Jo, säger man, rätten är högre; personlig frihet och nationellt ob roende likaså. Men för detta och allt annat af lifvets goda är fred en nödvändig förutsättning.

De oförstående sammanröra begreppen. Man måste väl försvara sig, heter det. Försvarsväsendet är som en brandförsäkring, heter det vidare; eller ingen vill låta sitt hus stå öppet för tjuftar och mördare; eller ingen vill gå vapenlös i skogen, omgifven af röfvare och banditer o. s. v. Bestickande talesätt! Kulturfolken äro dock inga bandithopar och deras regenter inga röfvarehöfdingar.

Det är naturligtvis icke fråga om att uppge sitt nationella oberoende. Hvad som är en kärt, håller man fast vid. Men man skall låta detta vara detta. Utan fred ges ingen frihet, vare sig individuell eller nationell. Kriget och krigstillståndet är trældom. I detta tillstånd tiga lagarna. Utan fred intet sant mänskligt. Fred är harmoni. Och harmoni är det högsta i lifvet.

Länge har detta varit klart för sökarne efter det förlorade paradiset, för mänsklighetens törnekrönte tjänare. Obemärkt af världen har deras trägna arbete skridit fram genom tiderna. Långsamt och tyst, i jordens skumma gömslen, blir diamanten till under tusenden och tusenden af år. Där märks intet buller i de stilla djupen, då atom drages till atom och kristallen långsamt växer, för att en gång skimra och stråla i majestätens kronor.

Så har fredsidén, mänsklighetens härligaste klenod, omsider bragts i dagen inför allas ögon. Ingen bestrider nu dess skönhet. Alla prisa dess höga värde. Men den har oftast fått lysa blott i ord, sällan också i gärning.

Emellertid har det slutligen gått upp för många människor i alla land, att krigsväsendet ligger som en tung förbannelse öfver folken. Kanske ej så mycket för krigets utsägliga ve – kriget utan fraser. Tyvärr äro vi ännu icke där.

Ännu hålla vi oss ej för goda att tänka ut och syssla med förstörelseredskap. Ännu äro vi icke gripna af en helig vrede mot det onda, mot krigsväsendets förråande inflytelse på oss själfva, hur det förmörkar vår syn på lifvet, och hur det hetsar den rädda och lömska misstron, som förleder oss att göra hvarandra så mycket lidande, så mycken orätt och sorg.

Fastmer är det främst för krigsväsendets ekonomiska tyngd, som mångas ögon börjat öppnas. För Europas rustningar beräknas ha åtgått 1 350 kronor för hvarje minut af hela nittonde seklet. Storstaternas rustningsbördor mellan första och andra Haagkonferenserna 1899-1907, alltså på 8 år, ökades med 69 miljoner pund sterling. Och ökningen fortgår alltjämt. Beträffande de mindre staterna, så ha exempelvis i Sverige de årliga militärutgifterna 1888-1908 stigit från 27,7 miljoner till 84,3 miljoner kronor, alltså på två årtionden något mer än tredubblats. Utredningar finnas i rikligt mått att tillgå, t.ex. i världsfredsbyrån i Bern eller Nobelinstitutet i Kristiania.

Sambandet mellan det tryckande militärväsendet och de sociala missförhållandena blir alltmer uppenbart. Här ligger mycken kraft bunden till ingens nytta. Frigjord skulle den komma den närande jorden att fördubbla sina skördar, förvandla nedstörtande floder till kvarnar och fabriker och öppna aldrig anade möjligheter för människonaturens bästa egenskaper.

Att något måste göras för att råda bot på det onda, tyckes nu ligga i öppen dag äfven för de mäktige på jorden.

Ryske tsaren utfärdar ett fredsmanifest, som leder till upprättandet af skiljedomstolen i Haag, och Förenta staternas president besörjer, att denna domstol blir anlitad af makterna. Österrike-Ungerns gamle härskare kallas gärna efter hans sinnelag «fredskejsaren». Italiens unge monark stiftar och tryggar genom egna medel ett internationellt jordbruksinstitut och vill äfven bekosta marmorn till fredspalatset i Haag. Brittiska rikets öfverhufvud går i spetsen för denna ententepolitik, som uppenbarligen åsyftar att förekomma krigiska förvecklingar, och kung Edvard hälsar världsfredskongressen i London med de orden, att statscheferna icke kunna sätta sig något högre mål än att främja ömsesidig god förståelse och hjärtlig vänskap mellan nationerna, det säkraste medlet till förverkligande af mänsklighetens högsta ideal, och «att uppnå detta vore målet för hans ständiga sträfvan». Kejsar Wilhelm telegraferar till interparlamentariska konferensen i Berlin, att fredens välsignelser ligga honom varmt om hjärtat, och detsamma upprepar kronprinsen, å sin faders vägnar bedyrande, att denne ägnar sin varmaste omsorg åt upprätthållandet af freden, «som är och kommer att vara grundvalen för alla verkliga kulturframsteg». Franska republikens president fortfar helt naturligt att vara världsfredens förespråkare, och Japans härskare försummar intet tillfälle att öfvertyga världen om sin fredskärlek.

I samma anda uttala sig vid hvarje lägligt fall de mindre staternas öfverhufvud. Likaså de ansvariga ministrarne såväl i parlamenten och till världspressen som då de i regel åtfölja statscheferna på dessas alltmer vanliga fredsmöten.

Genom sina representanter i vetenskap och konst, i hälsovård och undervisning, för samfärdsel, handel och industri och alla andra kulturområden mötas ju också nationerna allt oftare. Och den rent mänskliga samhörighetskänslan är den bärande kraften i alla dessa mellanfolkliga kongresser ock konferenser. Detta folkens ideella närmande följes af reella öfverenskommelser och lagar,

oförenliga med krig och krigsväsen.

Nu till sist få ock de aktiva fredsvännerna ur alla samhällsklasser en betydande hjälp i den moderna arbetarerörelsen, som ju sluter sig till sträfvan att genom skiljedom och afrustning förekomma krig. På Stuttgartkongressen våren 1908 antogo enstämmigt 900 representanter för 10 miljoner organiserade arbetare från alla jordens stater en resolution om att söka afskaffa allt militärväsen och hindra alla våldshandlingar mellan folken. Och att det är en af dessa organisationers hufvuduppgifter att söka afvärja krigsfaror, betonades enhälligt å den internationella socialistiska byråns sammanträde i Bruxelles sistlidna höst.

Här mötas alltså uppenbarligen de styrandes och de styrdas intressen. De internationella furste- och folkmötena bekräfta det. Så skulle det vara andra intressen, som i då och då uppdykande krigsrykten hålla världen i spänning och oro. Att söka blotta innebörden i sådana rykten vore bra mycket klokare än att låta lura sig af dem.

Ingen internationell tvistesak lär numera föranleda ett krig, om den i tid underkastas sakkunnig pröfning. I regel sker just så i mellanfolkliga vitalfrågor af makternas ansvariga styrelser. Visserligen är särskildt Europa ännu deladt i vissa maktgrupper. Men när det gäller, blir det strax en allmän samverkan. Så Marocko, så Balkan, så Kreta, o.s.v. Så verka ock i lugn och ro, till ökad trygghet, de nya nordiska traktaterna. Så lär det ock regleras i kolonialpolitiken, trots alla förnumstigheter om marknadskrig och dylikt.

Amerika hotar icke. Det endast samlar sig. Grundstenen är lagd till ett palats för den panamerikanska byrån i Washington, ett tempel för en hela västra halfklotet samlande fredsidé. Ej heller hotar Japan, som nu med 360 miljoner kronor minskar sina årliga militärutgifter. Krigiska äfventyr ligga icke för kinesernas fredliga skaplynne. Gula faran är nog inte så farlig. Turkiska riket artar sig till att varda en stor kulturstat, ett mäktigt fredscentrum för hela den muhammedanska världen. Och Sydafrika bildar ett nytt fredligt statsförbund i Brittiska riket.

Till detta världsläge svarar väl en skiljedomskarta – föranstaltad af franska utrikesministeriet -, på hvilken en röd linje förbinder hufvudstäderna i de 35 eller rättare 32 stater, som å regeringarnas 2:a Haagkonferens 1907 röstade för en fullständig plan till obligatorisk skiljedom. Därtill svarar ej mindre denna på

samma konferens antagna resolution: «Konferensen bekräftar den resolution, som 1899 års konferens antog angående inskränkning af de militära rustningarna. Då dessa sedan nämnda år betydligt ökats i nästan alla länder, förklarar konferensen, att det är i hög grad önskvärdt, att regeringarna ånyo taga denna fråga i allvarligt öfvervägande».

Om nu hela mänskligheten är trött på krigsbördorna, så borde något mera verksamt kunna göras, något mer än allvarligt öfvervägande, för att lätta på dessa bördor, kanske slutligen aflyfta dem. När så anses icke kunna ske, måtte det, utom andra svårigheter, bero af, att det saknas en moralisk grund att bygga på.

Man har för stora anspråk på andra och för små på sig själf. Ingen vill börja gå den rätta vägen. Och så detta öfverskattande af den egna goda viljan, och detta underskattande af andras. Nog vilja vi lefva i fred, heter det. Men grannen och de andra! Om man blott ville bekymra sig något mindre om dessa andra och något mer om sig själf, fordra något mindre af dessa andra och något mer af sig själf.

Detta gäller nationerna. Det gäller ock individerna, ja först och sist individerna, här särskildt som statsborgare. De må hvar och en för sig bära sitt ansvar för landets väl och ve, ja för hela mänsklighetens. Sådan är ursprungstanken i det, som här ligger mig om hjärtat, och som det nu är tid och tillfälle att släppa ut i världen.

Om en nutidens profet skulle mana folken till fred och förnuft, skulle han tala blott som en jordbo till jordbor. Med lagens kraft och evangeliets mildhet skulle han tala så: Fosterlandskänslan är en ädel känsla, i mån som den närmer sig det rent mänskliga. Tvärtom i mån som den därifrån aflägsnar sig. Inga intressen, huru stora de än må vara, äro högre än dem, som äro gemensamma för hela släktet. Bland dessa står främst det gamla budet, så gammalt som folkens äldsta urkunder: Du skall icke dräpa! I ären alla af ett blod. Älsken hvarandra. Det kunnen I. Det kunna folken. Ty det är lika naturligt, som att nationalhat är den onaturligaste af alla mänskliga känslor.

Ledd af en sådan anda, vill jag föreslå, att ett budskap måtte utfärdas till jordens folk att samlas i en gemensam vilja.

I alla land sprides en maning, att hvarje vuxen man och kvinna må underteckna denna förklaring:

Om alla andra nationer vilja afskaffa sitt krigsväsen och nöjas med en för hela jorden gemensam ordningsmakt, så vill jag undertecknad, att den nation jag tillhör skall göra sammaledes.

(Arnoldson har senare alternativt föreslagit följande lydelse: Jag undertecknad vill, att det skall vara fred på jorden. Jag vill, att allt krigsväsen skall afskaffas. Jag vill, att det i stället upprättas en gemensam ordningsmakt, till hvilken hvarje nation bidrager efter folkmängden. Jag vill, att den makten skall lyda under en folkens gemensamma högsta domstol. Jag vill, att alla stater skola vara pliktiga att till denna domstol hänvisa hvarje slags mellanfolklig tvist och att underkasta sig domstolens utslag.)

Uppmaningen torde efterkommas af den vakna eliten i alla land, kanske i större utsträckning än någon nu anar. Sker så, kan det uppstå en ny stormakt, folkens samlade vilja, och regeringarna vid deras nästa fredskonferens få ett moraliskt ryggstöd, som sätter dem i stånd att kunna enas om en verksam början till allmän afrustning.

Mycket arbete blir nödvändigt. Till en början gäller det att söka intressera så många män och kvinnor som möjligt att med något offer af tid och mynt hjälpa till att på många språk göra planen känd inom nationerna.

Måhända är det onödigt att invänta något beslut inom de internationella fredsorganisationerna – af ett institut, en direktion, en kongress, en konferens. Detta vore kanske att göra en enkel sak allt för invecklad och omständlig. Det vore ju möjligt att snart gå till verket, om en allmänt känd fredsman med förtroendets och guldets makt i förening ville utan annan auktoritet än sin egen utfärda ett omröstningsmanifest, åtföljdt af voteringslistor och tekniska anvisningar till resp. spridare.

Ju enklare detta kunde ske, dess bättre. Voteringslistan borde vara blott ett blad, innehållande på framsidan förklaringen och kolumner för namn, titel och adress, samt på baksidan en kort och ytterst lättfattlig utläggning.

(I sammanhang med det senare alternativa förslaget till förklaringens lydelse

(Förklaring II) anser Arnoldson, att baksidan i stället må upptagas af denna förklaring (II) jämte kolumner för namn, titel och adress såsom på framsidan. Voteringen skulle sålunda gälla å ena sidan dem, som vilja att något må göras, om ock med om, och å andra sidan dem, som utan om vilja att något må göras efter ett bestämdt program.)

Listorna spridas på flerehanda sätt, ej minst som tidningsbilagor, och återsändas snarast med så många underskrifter som möjligt till de särskilda ländernas fredsföreningsstyrelser, genom hvilkas försorg resultaten systematiskt skulle delgifvas såväl världsfredsbyrån i Bern som de respektive regeringarna och dessas nästa fredskonferens.

Med bisaker reder det sig nog, blott principen klart fattas och fast vidhålles. En hvar svare för sig själf och står för sitt ord. Detta är principen i denna världsomröstning.

Man skall invända: Att folken vilja lefva i fred, veta vi förut. Det behöfver alls inte utrönas. I så fall äro de ju inte heller farliga för hvarandra. Detta må emellertid konstateras, eftersom krigsväsendet fortfar att florera. Och det må icke ske klumpvis, utan personligen, ej krypa bakom andras rygg, utan träda modigt fram och med egenhändig underskrift bekräfta sin vilja.

Man skall invända: Detta är dock bra enkelt och simpelt. Att inse nödvändigheten för hälsan af renlighet, sol och frisk luft, är också bra enkelt och simpelt. Likväl har det dröjt mycket, mycket länge, innan den insikten börjat bli allmän.

Så är ock ännu kristendomen i sin förkonstling ett evinnerligt tvisteämne om, hvad därmed egentligen menas, fast det i en nära framtid skall synas enkelt och klart, att kristendomen utan teologi är en verklig fredsreligion; att denna naturliga och lättfattliga kristendom är absolut oförenlig med allt hvad krig och krigsväsen heter; och att den bättre än alla predikningar i världen åskådliggöres af den Kristusbild, som två sydamerikanska folk rest på gränsbergets topp till tecken, att allt krigande mellan dem skall vara slut.

Här är icke fråga om tron, som är så olika och skiljande, utan om kärleken, som är så lika och enande. För öfrigt få naturligtvis religiösa särintressen, liksom ock sociala, på inga villkor dragas in i denna allfolkliga samverkan.

En motsedd invändning är denna: Om icke öfver hälften af ett lands vuxna befolkning röstar mot krigsväsendet, så skall detta anses vara gilladt af flertalet. Nej, det vore att tillskrifva en viljelös massas tröghet en betydelse, som den icke äger. I ett fall som detta räknas ej nödvändigt med majoriteter. Blott tio procent af folktalet vore en afsevärd meningsyttring. För öfrigt fatta nog menigheterna lätt det enkla. Men om de äfven i en så enkel sak som denna bero af auktoritet, så må de vakna väcka och de upplysta sprida sitt ljus.

I alla fall – invändes det kanske – skall detta kräfva lång tid till och med i de fria landen, för att ej tala om de efterblifna. Man kan ju i en agitation, berörande alla civiliserade folk, icke tänka sig något hastverk. Meningen är ej heller att brådstörta, fast det nog gäller att väl använda tiden till 1914 eller 1915, då regeringarnas tredje fredskonferens påräknas komma att äga rum.

Man invänder vidare: I den hårda kampen för lifvets nödtorft sakna människorna i allmänhet både tid och sinne för, hvad som går utom eller öfver de dagliga bekymren. Och allt för många äro de människor, som i sina mörka och trånga förhållanden aldrig kunna se ut åt ljusa och vida horisonter. Sant nog, och än i långa tider tystnar väl icke den gamla ständiga klagan öfver lifvets tyngd och vidrigheter.

Men om världen är så trist, får man väl hoppas, att äfven många klagare åtminstone en gång i sin lefnad vilja göra ett offer för ett bättre sakernas tillstånd i denna värld, offret af en minut att läsa och underskrifva en förklaring om yxan till det ondas rot. Fåvitsk är eljest all deras klagan.

Så invändes till sist: Mitt votum, en droppe i hafvet, betyder intet. Jo, det betyder för hvarje ansvarig människa allt. Ty alla, som en och en äro maktlösa, varda samlade hela världens makt. Många bäckar små göra en stor å. Af ån blir en flod, af floden ett stort haf, en stilla ocean rundt hela vår jord.

En ny makt stiger upp ur djupen, sakta bredande sig ut öfver land och vatten. Det är den uråldriga sagans fridstanke med ett följe af nya, väldiga kulturmakter. Sökarne efter det förlorade paradiset se det hägra i en ny tids morgonrodnad, bådande kristnabönens och hednasagans uppfyllelse, bådande det fredsrrike, som vi bedja om i Fader vår – tillkomme ditt rike – och som de gamla nordborna anade i fornsagans lyckotid, då guld låg orördt på vägarna och människorna

voro goda, deras seder och lagar milda och visa.

Nu för tiden ligger guld mycket osäkert på vägarna. Visst är, att det guld, som nu lagts på min väg, icke blir orördt för sitt ändamål. Det bereder mig möjlighet att ägna mera id och tid åt den här framställda idén till en världsomröstning. Det sätter mig ock i stånd att annorledes och med stärkt uthållighet alltjämt tjäna fredens sak. Så vill jag söka att bära min börda af tacksamhet och fylla mitt kall.

Taggar

1900-tal, 1908, Man, Nobelpriset

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/karl-pontus-arnoldsson-varldsomrostning-nobelprisforedrag-1908>